

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
AGRÁRPOLITIKA**

Időszak:

2013. november

Dátum:

2013. december 19.

SZÁZADVÉG
ALQJITVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖMÉNYPOLITIKAI TANULMÁNYOK ÉS ELEMZÉSEK KUTATÓ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
1. Monitoring	2
1.1 Agrár-külkereskedelmünk január-szeptemberi változása	2
1.2 Az élelmiszerek fogyasztói árának változása	5
1.3 Termelői árak változása	6
1.4 Jogszabályi összefoglaló az agrárágazatot érintő főbb változásokról	8
1.5 Az ÚMVP forrásfelhasználásának jelenlegi helyzete	10
2. Elemzés	14
2.1 A 2014-2020 időszak hazai vidékfejlesztési program finanszírozása, egyéb operatív programokhoz történő lehetséges kapcsolódása	14
2.2 Mezőgazdasági beruházások alakulása	18

Vezetői összefoglaló

A mezőgazdaság kétszámjegyű teljesítménynövekedése ellenére az első háromnegyed évben az agrárkivitelünk érdemi változást nem mutatott az előző év azonos időszakához képest. Agrár-külkereskedelmi agrár-külkereskedelmi egyenlegünk 2,5 milliárd eurós többletet mutat. Az agrár-külkereskedelmi mérlegtöbblet a nemzetgazdaság időarányos külkereskedelmi mérlegtöbbletének közel a felét adja. Az exporton belül évről évre emelkedik a hozzáadott értékkel rendelkező termékek kivitele, mely a hazai feldolgozóipari tevékenység erősödésével, egyúttal a jövedelmezőség növekedésével jár. A mezőgazdasági bruttó hozzáadott érték volumene 2013. első három negyedévében jelentősen meghaladta az előző év azonos időszakának szintjét.

Magyarország EU szinten kiemelkedő madártoll, bőr, pehely-termeléssel és elsősorban harmadik országok felé meghatározó exportmennyiséggel rendelkezik. Az érett libatoll engedélyezett technológiával történő eltávolítása sem itthon sem az EU-ban nem minősül állatkinzásnak. A hazai termelők védelme érdekében e tény kormányzati kommunikációval történő támogatása, illetve nemzetközi imázs-építés indokolt lenne.

Az élelmiszerek fogyasztói áremelkedése ütemének elmúlt 12 havi csökkenése részben magyarázható a rezsicsökkentés hatására az élelmiszerek termelési költségeiben bekövetkezett csökkenéssel.

Amennyiben a jogalkotó szándéka a két különböző típusú támogatásforma koordinációs szempontú megkülönböztetése volt, úgy érdemes a 1814/2013. (XI. 14.) Kormányhatározat 4 ab) pontja szövegében célszerűbb lett volna I. pilléres (közvetlen támogatások, a valóban normatív támogatásformák) és II. pilléres (vidékfejlesztési) támogatások kifejezést alkalmazni.

Az UMVP források felhasználása vonatkozásában elmondható, hogy a tagállamok a 2007-2013-as időszakra programozott összeg átlagosan 75,3 %-át fizették ki október végéig, míg hazánk 62,6 százalékos értékkel némi lemaradásban van. A rosszul teljesítő intézkedésekről történő forrásátcsoportosítás EU Bizottság általi jóváhagyása akadályokba ütközhet.

A 2014-2020-as időszak pénzügyi tervezése kapcsán kiemelendő, hogy az elfogadott Többséves Pénzügyi Keretben hazánk részére EMVA-ból biztosított – az előző hétéves időszakhoz képest csökkentett – forráshelyzetünket további 160 milliárd forinttal rontja, ha Magyarország az EU Bizottság általi biztosított maximális 85 százalék EU-s / 15 százalék hazai társfinanszírozási arányt választja a 75/25 százalékoshoz képest. A nagyobb központi költségvetési terhet jelentő magasabb hazai társfinanszírozási szükségletet a jelentősebb gazdaságfejlesztési hatás által generált adók és egyéb bevételek már rövid távon is kompenzálhatnák.

A Vidékfejlesztési Program és a GINOP, KEHOP és TOP közötti koordinált tervezés összhangjának biztosítása kiemelten fontos többek között a szociális szövetkezetek, a vízügyi beruházások és a térségi elérhetőség javítása vonatkozásában.

1. Monitoring

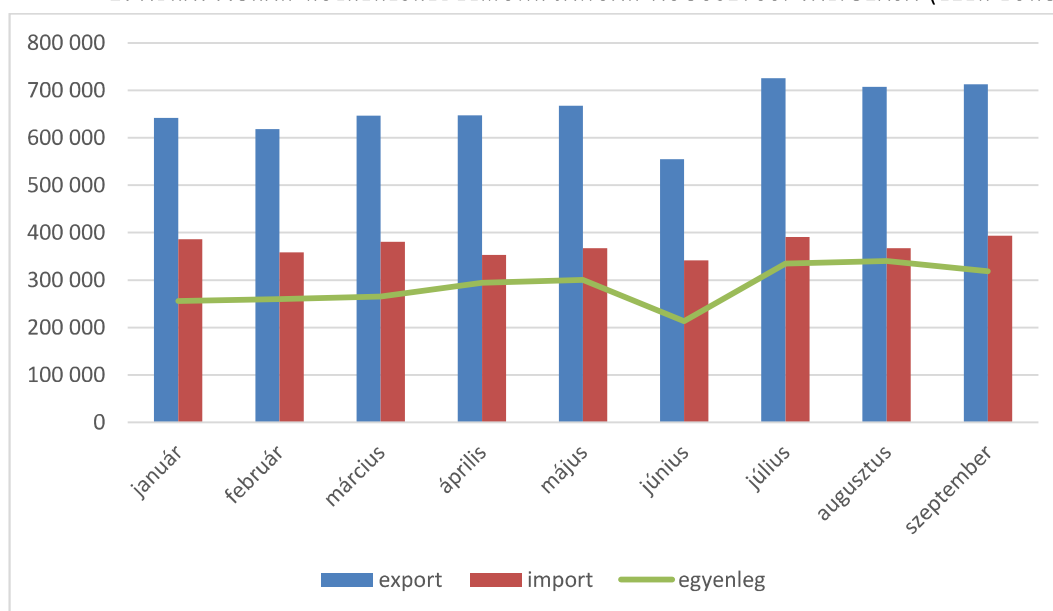
1.1 Agrár-külkereskedelmünk január-szeptemberi változása¹

A mezőgazdaság kétszámjegyű teljesítménynövekedése ellenére (az első háromnegyed évben 21,7 százalékos növekedés az előző év azonos időszakához viszonyítva – lásd GDP adatokat bemutató fejezetben) az agrárkivitel az év első kilenc hónapjában a megelőző év azonos időszakához viszonyítva **1,5 százalékos csökkenést mutat**. Ezzel szemben az import 4,7 százalékkal emelkedett, így a szaldó jelentősen, 8,5 százalékkal visszaesett. Az importban bekövetkező változás tendenciaszerű, évről évre hozzávetőlegesen 5 százalékkal emelkedik a behozott áruk értéke. Ezzel ellentétben az export közel 2 százalékos csökkenése a 2012-ben bekövetkezett aszály miatti kukorica termés kieséssel magyarázható.

A konkrét pénzügyi adatokat tekintve látható, hogy 2013. első kilenc hónapjában az agrárkivitel 5 922 millió eurós exportárbevételt ért el. A behozatal ezzel szemben 3 339 millió eurót tett ki, így a szaldó, azaz az agrár-külkereskedelmi mérleg a tavalyi, időarányos mértékhez képest (2012. évi időarányos agrár-külkereskedelmi egyenleg 2802 millió euró) jelentős visszaesést követően alig haladta meg a 2,5 milliárd eurós többletet.

Az agrár-külkereskedelmi mérlegtöbblet a nemzetgazdaság időarányos külkereskedelmi mérlegtöbbletének közel a felét, 47,8 százalékát adta, ami az exportban alig 9,7 százalékot képviselő élelmiszer-gazdasági kivitt figyelembe véve jelentős teljesítmény. Élelmiszer-gazdaságunk makrogazdasági jelentőségét a külkereskedelmi mérleghez való hozzájárulás e kiemelkedő mértéke felerősíti.

1. ÁBRA: AGRÁR-KÜLKERESKEDELMÜNK JANUÁR-AUGUSZTUSI VÁLTOZÁSA (EZER EURÓ)

Forrás: KSH

¹ <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=QKT>

Az agrárexport szerkezetén belül jelentős különbségek alakultak ki. Legdinamikusabban, közel 22 százalékkal a zsír, olaj, viasz termékek kivitele bővült. Ezt követte 16,6 százalékkal az élelmiszerkészítmények exportja. Az élő állat, állati termékek kivitele csupán 4,8 százalékkal bővült, míg a növényi termékek kivitele 25 százalékkal mérséklődött.

A fentiek miatt a kivitel struktúrája a hozzáadott értékkel rendelkező termékek irányába tolódott, hiszen míg 2012. I-III. negyedében az export 34,7 százalékát képezték az élelmiszerkészítmények, addig 2013. hasonló időszakában a 346 millió euróval magasabb exportérték mellett a kivitel több mint 41 százalékát tették ki. **Évről évre emelkedik a hozzáadott értékkel rendelkező termékek kivitele**, egyre többen ismerik fel a feldolgozott termékek értékesítésben rejlő lehetőséget. Éppen ezért egyre gyakoribb a klasszikus mezőgazdasági alapanyag-termelési és az élelmiszer-feldolgozási tevékenység egymásra épülése. Több termelő (különösen a zöldség-gyümölcs ágazatban, és a tejágazatban) igyekszik a megtermelt alapanyagot hozzáadott értékkel felruházni, mely nemcsak a nagy üzemméretre, hanem a kisgazdaságokra is jellemző.

Az élő állat, állati termékek kiviteléből mintegy 60 millió, a zsír és növényi olaj exportból közel 78 millió eurós exporttöbblet származott, míg a növényi termékek kivitele 575 millió eurós veszteséget szenvedett el az előző év azonos időszakához viszonyítva.

Mind az export-, mind az importstruktúra átalakulóban van. A külpiazi árakban testet öltő keresleti piac egyes termékpályákon dinamikusabb, másokon kevésbé intenzív termékáramlást produkált.

Dinamizálódó export jellemezte a tej (+19 százalék), a sajt, túró (+38 százalék), a madártoll, bőr, pehely termékek (+42 százalék), a búza (+63 százalék), a napraforgómag olaj (+19 százalék), és a méz (+22 százalék) kivitelét. Számottevően bővült a zöldségfélék (+15 százalék) kivitele is. Jelentősen visszaesett ugyanakkor a napraforgómag és a kukorica kivitele. A felsorolt termékek exportnövekedése részben a növekvő exportárakkal, részben mikroszintű (termelői) döntésekkel magyarázható. **A tej és tejtermékek esetében bekövetkezetett növekedést a hazai termelés hozzávetőlegesen 4 százalékos emelkedése, valamint a termelői árak jelentős megugrása indukálta.** A napraforgómag olaj és a méz tekintetében szintén a hazai termelés növekedése a megnövekedett export fő oka.

Érdemes megemlíteni, hogy **Magyarország EU szinten kiemelkedő madártoll, bőr, pehely (továbbiakban madártoll) termeléssel és meghatározó exportmennyiséggel rendelkezik.** A madártoll export az elmúlt években folyamatosan emelkedett, igaz 2012-ben szerényebb, 22 százalékos exportárbevételt realizált az előző, 2011-es évhez viszonyítva. Kedvező jelenség, hogy 2013. első kilenc hónapjában sikerült visszaállítani a korábbi dinamikát a már említett 42 százalékos export emelkedéssel, mellyel meghaladta az 57 millió eurót. Az exportárbevétel emelkedésében az ár is közrejátszott, hiszen önmagában az exportált mennyiség csupán 10 százalékkal emelkedett, 3 322 tonnára.

Az export meglehetősen diverzifikált, hiszen a kivitelnek csupán 40 százaléka történik az Európai Unióba, jóval meghatározóbb az Amerikai és Ázsiai reláció. Az EU-ban szinte csak a régi tagországok számára szállítunk, míg Ázsiában Korea, Japán és Tajvan emelkedik ki a célpiacok közül, a legnagyobb felvásárló pedig az USA. A kedvező 2013-as növekedés ellenére mégis aggodalomra ad okot Kína madártoll termelési volumenének emelkedése, valamint az EU-USA szabadkereskedelmi megállapodás megkötése. Az olcsó ázsiai kínálat kizorító hatással lehet a hazai keresletre, míg a transzatlanti megállapodás következtében más európai országok is beszállítói lehetnek az USA-nak. A madártoll mindenestre több szempontból is érzékeny terméknek tekinthető. Ezt támasztja alá az importérték 78 százalékos, míg az importált mennyiség 20 százalékos emelkedése is az év háromnegyed évében. Az importmennyiség növekedése a hazai termelés időszakos visszaesésével nagyrészt indokolható. E mellett **a nemzetközi állatvédő szervezetek folyamatos lejárató kampányai kedvezőtlenül befolyásolták a hazai lúdtenyésztők tolltermelését.** Annak ellenére kerültek célkeresztbe a hazai termelők, hogy Magyarországon hagyományos tevékenységnek számít a tollszedés; **az érett libatoll engedélyezett technológiával történő eltávolítása sem itthon sem az EU-ban nem minősül állatkínzásnak. A hazai termelők védelme érdekében e tény kormányzati kommunikációval történő támogatása indokolt lenne.**

Az import esetében a baromfihús (+46 százalék), a paradicsom (+48 százalék) behozatala jelentősen emelkedett az előző év azonos időszakához viszonyítva. Mindkét esetben elmondható, hogy az olcsóbb külföldi áru kereskedők általi preferálása okozta az emelkedést. Paradicsom esetében a hazai, szezonon kívüli (ősz, téli, kora tavaszi) fogyasztást tekintve a drágán előállítható hazai fólia- és üvegház termékek árban nem versenyképesek a marokkói, egyiptomi, valamint spanyol és olasz termékekkel. Az állattenyésztési ágazatra sajnos általánosan igaz, hogy versenyképessége a takarmányárak által erősen befolyásolt. A hazai állati termékek előállítása sok esetben nem gazdaságos (primer húsrú), mert az állattenyésztők földterület hiányában vásárolni kénytelenek a takarmányt. A takarmányár emelkedés hatása a baromfi ágazatban – a gyors a vágásforduló miatt – különösen hamar jelentkezik.

Több mint duplájára emelkedett más zöldségfélék, így például a szójabab, valamint a repce- és mustárolaj behozatala.

A tejtermékek export-import folyamataiban – a hazai termelés és felvásárlási ár növekedésének köszönhetően – jelentős változás következett be. Az eddigi csekély exportóri pozíciónk pozitív fordulatot vett, az év első kilenc hónapjában 20 százalékkal exportáltunk több tejterméket, mint az előző év azonos időszakában. Ennek eredményeként a tejtermékek időarányos külkereskedelmi egyenlege a tavalyi 13 millió euróról idén 34 millió euró fölé emelkedett.

Az egyenlegalkotó termékpályák közül a tejtermékeken túl kiemelt jelentőséggel bírnak a másutt nem említett állati eredetű termékek, a malomipari termékek, valamint az állati és növényi zsír és olajtermékek is.

A rendelkezésre álló 2013. évi adatok alapján kijelenthető, hogy az agrárgazdaság külkereskedelmi pozíciója a rendkívül magas 2012. évi bázishoz viszonyítva 2013-ban csak enyhe ütemben mérséklődött; és **az ágazat minden idők második legnagyobb külkereskedelmi egyenlegét produkálta.** A tényadatok alapján készíthető előrejelzés szerint az export értékének 2 százalékos csökkenése, az import értékének 4 százalékos emelkedése és az egyenleg 9 százalékos visszaesése várható. Mindezt elsősorban az export jelentős részét képző gabonák és olajnövények 2012. évi alacsony terméshozamaiból következő árualap-csökkenés magyarázza.

A mezőgazdaság teljesítményének GDP-n belüli III. negyedéves változása²

A mezőgazdaság teljesítménye 2013. első három negyedévében jelentősen meghaladta az előző év azonos időszakának szintjét, ezáltal **a GDP növekedésének egyik motorja volt.** A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékének volumene az idei évben folyamatosan nőtt, a növekmény mértéke az első negyedévben 6,7 százalék, a másodikban 25,7 százalék, a harmadikban 27,6 százalék az előző év azonos időszakához viszonyítva.

A mezőgazdasági bruttó hozzáadott érték volumene 2013. első három negyedévében jelentősen meghaladta az előző év azonos időszakának szintjét (+21,7 százalék). A mezőgazdaság részesedése az országos bruttó hozzáadott értékből 2013. első három negyedévében így az egy évvel korábbi 4,6 százalékról 4,8 százalékra nőtt

A KSH a 2013. december 4-én publikált összefoglalóban korrigálta a mezőgazdaság II. negyedévre megadott teljesítményét. A szeptemberben közölt adatok szerint a II. negyedévben a mezőgazdaság teljesítménye 17,2 százalékkal, míg a decemberi összeállítás szerint 25,7 százalékkal emelkedett az előző év azonos negyedévéhez viszonyítva. A korrekció a kukorica terméseredmények pontosításával magyarázható, augusztus végén az előrejelzések 5,7 millió tonnával számoltak, a betakarított mennyiség ezzel szemben 6,8 millió tonna volt.

1.2 Az élelmiszerek fogyasztói árának változása³

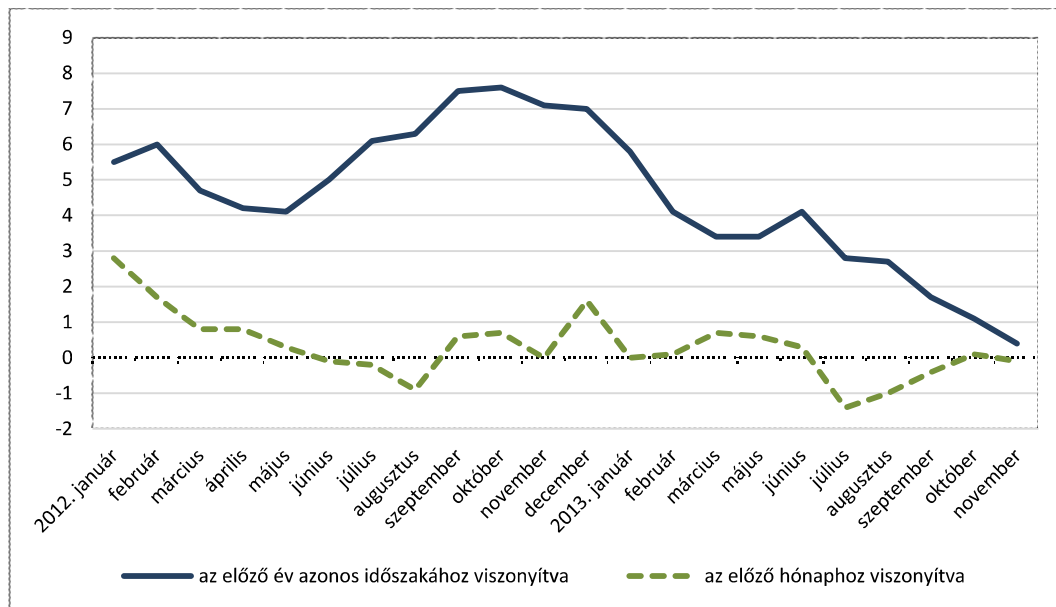
A KSH december 11-én tette közzé a fogyasztói árak változásáról szóló jelentését, amely fogyasztói szempontból kedvező folyamatokat tükröz. Novemberben a fogyasztói árak 0,9 százalékkal voltak magasabbak, mint egy évvel korábban. **Az élelmiszerek ára az átlagnál kisebb mértékben, csupán 0,4 százalékkal emelkedett.** Az élelmiszerek között emelkedett a sajt (8,2 százalékkal), a tej (6 százalékkal), a sertéshús (2,2 százalékkal) fogyasztói ára. Csökkenés következett be a liszt (-17,6 százalék), a tojás (-13,7 százalék), valamint a cukor (-11,5 százalék) árában.

² http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt002j.html

³ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qsf001.html

Október hónaphoz viszonyítva a fogyasztói árak 0,1 százalékkal csökkentek, ezen belül az élelmiszerek fogyasztói ára szintén 0,1 százalékkal mérséklődött. A csökkenéshez hozzájárult az étolaj (-4,9 százalék), liszt (-4,8 százalék), a cukor, a burgonya és friss zöldségek (-2 százalék) fogyasztói árának mérséklődése. Az előző hónaphoz viszonyítva emelkedett a sajt (+2 százalék), a száraztészta (+1,6 százalék), és a tej (+1 százalék) fogyasztói ára.

2. ÁBRA: FOGYASZTÓI ÁRAK VÁLTOZÁSA (SZÁZALÉK)

Forrás: KSH

Az előző hónaphoz viszonyítva az élelmiszerek fogyasztói ára annak ellenére csökkent novemberben, hogy karácsony előtt a szezonális hatásoknak köszönhetően jellemzően havi bontásban az élelmiszerek fogyasztói árának emelkedése jellemző.

Az élelmiszerek fogyasztói áremelkedése ütemének 12 havi csökkenése részben magyarázható a tavalyi év magas bázisával, valamint a rezsicsökkentés hatására az élelmiszerek termelési költségeiben bekövetkezett csökkenéssel.

1.3 Termelői árak változása⁴

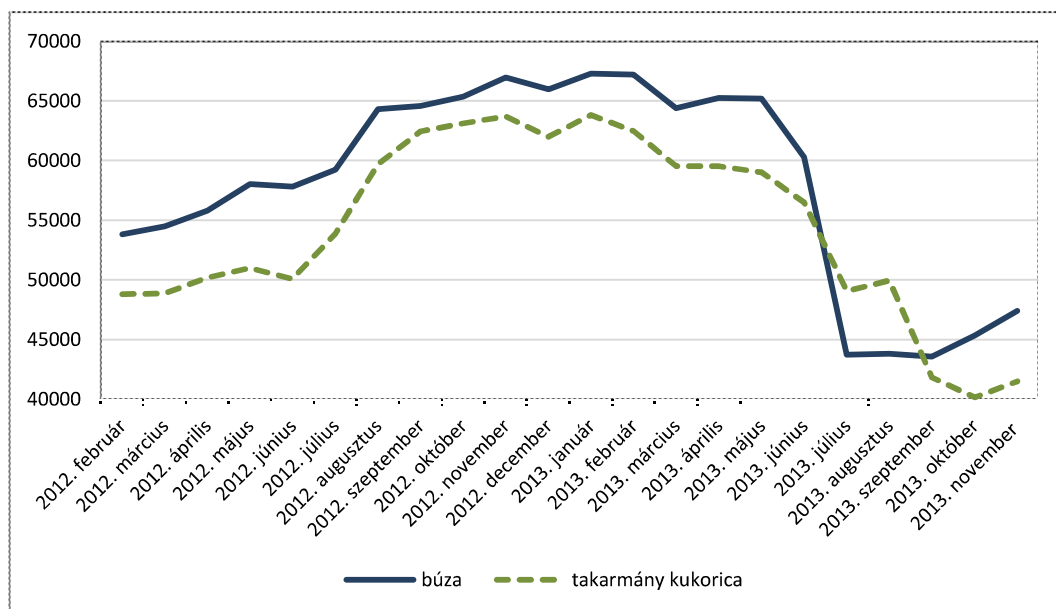
Novemberben a búza jegyzése a chicagói árutőzsdén 237 USD/tonnára csökkent, melyet némiképp befolyásolt a 2013/2014-es búza terméseredményekre vonatkozó első előrejelzés. A Nemzetközi Gabonatanács⁵ (International Grains Council, IGC) előrejelzése szerint növekedhet a búza vetésterülete az Amerikai Egyesült Államokban, a fekete-tengeri régióban és Argentínában, míg Kanadában előreláthatólag valamelyest csökkenni fog a búza termőterülete. A vetett terület mellett kedvező lehet a termés mennyisége is, hiszen az USA-ban, a fekete tengeri régióban, sőt Európában is megfelelő körülmények között csírázhat a növény. A párizsi árutőzsdén a búza ára október közepe óta 205 euró/tonna körül ingadozik, annak ellenére, hogy magas a kereslet az

⁴ https://pair.aki.gov.hu/web_public/general/home.do

⁵ <http://www.igc.int/en/downloads/gmrsummary/gmrsumme.pdf>

európai, jó minőségű kenyérbúza iránt. Magyarországon az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI), Piaci Árinformációs Rendszere (PÁIR) adatai alapján emelkedett a búza termelői ára, mely az élénk kereslettel magyarázható. Novemberben Magyarországon 47 ezer Ft/tonnáért árulták a búzát, mely az előző év azonos időszakához viszonyítva 30 százalékkal kevesebb. Magyarországon az őszi vetésű növények már mindenhol a talajba kerültek, melyre kedvező hatással volt a csapadékos őszi.

3. ÁBRA: A BÚZA ÉS A KUKORICA TERMELŐI ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA (FT/TONNA)

Forrás: AKI PÁIR

A kukorica betakarítása még nem fejeződött be a világ összes pontján. Az USA Mezőgazdasági Minisztériuma (USDA) legfrissebb jelentésében⁶ több mint 6 millió tonnával növelte az eddig is rekordmennyiségnek ígérkező globális kukoricatermesre vonatkozó előrejelzését, melyet elsősorban az USA kukorica termőterületén és Oroszországban jelentkező kedvezőbb hozamokra alapozta. Így **2013-ban a betakarított kukorica mennyiség akár a 963 millió tonnát is elérheti, mely 100 millió tonnával több, mint az előző évben.** Az USDA a saját betakarítási előrejelzését is korrigálta 10,07 tonna/hektárra, azonban a piaci szereplők ennél magasabb hektáronkénti átlagra számítottak. Ennek eredményeként november közepén megtorpant a kukorica árának chicagói árutőzsdén történt, november első két hetére jellemző csökkenése, az ár 166 USD/tonna körül mozgott. A csökkenésre hatással volt az USA Környezetvédelmi Hivatalának bejelentése a 2014-ben bevezetendő, az üzemanyagokba történő kötelező etanol bekeverési arányának csökkentéséről. A párizsi árutőzsdén a kukorica ára 165-180 euró/tonna között ingadozik, reagálva az európai időjárási és keresleti változásokra. Magyarországon a PÁIR adatai alapján a kukorica termelői ára 41 ezer Ft/tonna, mely az előző évitől 36 százalékkal elmarad.

Idén a kukorica kedvező terméseredményei mellett a repcetermés is rekordot döntött, így világszerte összesen 68 millió tonna mennyiséggel, közel 5 millió tonnával haladja meg az előző

⁶ <http://usda.mannlib.cornell.edu/MannUsda/viewDocumentInfo.do?documentID=1393>

évi szintet. A világ legnagyobb termesztője, Kanada is rekordmennyiséget takarított be idén 16,2 millió tonnával. A kedvező terméseredmények, valamint a kőolaj árának csökkenése miatt az elmúlt hónapokban 360-380 euró/tonna sávból nem mozdult a repce ára. A repce árának stagnálására az is hatással van, hogy az Európai Parlament a májusi választások utánra halasztotta növényi alapú bioüzemanyagok előállítását korlátozó döntést.

A FAO novemberben⁷ közzétett előrejelzése szerint idén a világ marhahústermelése elérheti a 67,5 millió tonnát, mely 1 százalékos emelkedést jelenthet a 2012. évhez viszonyítva. Ez elsősorban a Brazil és Argentin termelésnövekedésnek köszönhető. Az USDA jelentése szerint az USA marhahústermelésében érdemi változás nem történt, a vágóhidakra kerülő marhák száma 3 százalékkal emelkedett. Ennek ellenére a FAO mégis az USA marhahústermelésének 3 százalékos csökkenését becsüli, míg Brazília kibocsátásának 14 százalékos, Argentína termelésének 7 százalékos növekedését prognosztizálja. A világ fő importőrei Oroszország, Hongkong, Venezuela. Az EU 15 százalékkal kevesebb élő szarvasmarhát értékesített az év első kilenc hónapjában, míg az élő marha import 9 százalékkal emelkedett. Az EU-ban októberben a fiatal bika vágóhídi belépési ára 3,75 euró/kg volt, 4 százalékkal kevesebb, mint az előző év azonos időszakában. Magyarországon is csökkent a fiatal bika novemberi termelői ára (711,2 Ft/kg), ez közel 10 százalékkal alacsonyabb az előző év azonos időszakának áránál. **Hazánk élőmarha exportja jelentősen, 22 százalékkal csökkent,** ugyanakkor csökkent az élőmarha import is **az év első kilenc hónapjában.** A csökkenés a külpiazi kereslet visszaesésével magyarázható, Törökország a legnagyobb felvásárlónk, de már számottevő mennyiséget vásárol Romániából és Szlovákiából is.

Magyarországon **a nyerstej termelői ár novemberben rekordszintre emelkedett,** így meghaladta a 103,8 Ft/kg-ot, mely az előző év azonos időszakához viszonyítva 9,5 százalékos emelkedés.

A Budapesti Nagybani Piacon novemberben bőséges volt a belföldi paradicsom kínálata, melyet 220-240 Ft/kg-os áron lehetett megvásárolni. A belföldi dióbél termelői ára novemberben 29 százalékkal volt magasabb, mint egy évvel korábban, így elérte a 2 447 Ft/kg-ot.

A Hegyközségek Nemzeti Tanácsának becslése alapján **Magyarországon 2013-ban kevéssel 2,5 millió hektoliter alatti mennyiségű bort állítottak elő.** A mérséklődött kínálat következtében a belföldön termelt borok értékesítési ára 19 százalékkal emelkedett novemberben az előző év azonos időszakához viszonyítva.

1.4 Jogszabályi összefoglaló az agrárágazatot érintő főbb változásokról

1814/2013. (XI. 14.) Kormányhatározat a 2014–2020-as európai uniós programok lebonyolítását támogató intézményrendszer felállításának szervezeti kereteiről és az európai uniós fejlesztési források felhasználásához kapcsolódó egyes feladat- és hatáskörökről, és az e-közigazgatás fejlesztésének jövőbeni irányairól

⁷ <http://www.fao.org/docrep/019/i3473e/i3473e.pdf>

A kormányhatározat elrendeli a jelenleg a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) alatt működő, az egyes operatív programok végrehajtásáért felelős Irányító Hatóságok (IH) minisztériumok alá történő besorolását. Ez a jelenlegi és a jövőbeni vidékfejlesztési program esetében sem jelent változást, mivel az irányító hatósági feladatokat jelenleg is a Vidékfejlesztési Minisztérium megfelelő helyettes államtitkársága látta el.

Változást jelent viszont a Kormányhatározat 4a) pontja, amely a normatív jellegű agrártámogatások kivételével egységes szabályozás alá kívánja vonni a különböző operatív programokat, különös tekintettel azok eljárásrendjére, informatikai és monitoring rendszerére, projekt és program értékelési rendszerére, audit és ellenőrző folyamatok rendjére, koordinációjára. A szabályozás a Miniszterelnökség keretein belül létrejövő központi koordinációs egységen keresztül valósulna meg.

Szakértők szerint a Miniszterelnökségen belül létrejövő szervezeti egység érdemi feladatokat a jelenleg vagy jövőben irányító hatóságként működő szervezeti egységektől nem vesz át; legfőbb szerepét a programok végrehajtásának állásáról, adataik gyűjtéséről, ellenőrzésükről szóló koordináció jelenti majd. A feladatok tényleges megvalósulása ad választ majd arra a kérdésre, hogy az új központi koordinációnak lesz-e hozzáadott értéke az érintett brüsszeli főigazgatóságok és az IH-k közötti kapcsolattartásban. A Vidékfejlesztési Program tekintetében figyelembe veendő, hogy a DG AGRI és más OP-k szabályozása több helyen eltér (ellenőrzési, indikátor- és monitoring adatszolgáltatás terén), ezért teljesen egységes kezelésük nem lehetséges.

Szükséges felhívunk a figyelmet arra, **hogy a Kormányhatározat 4 ab) pontja szövegében célszerűbb lett volna I. pilléres (közvetlen támogatások, a valóban normatív támogatásformák) és II. pilléres (vidékfejlesztési) támogatások kifejezést alkalmazni**, ha a jogalkotó szándéka a két különböző típusú támogatásforma koordinációs szempontú megkülönböztetése volt. Ennek jelentősége abban áll, hogy magában a Vidékfejlesztési Programban (a II. pilléres, vagyis a vidékfejlesztési forrásokat kezelő program) is vannak „normatív jellegű” (pl. agrár-környezetvédelmi) és nem „normatív jellegű” támogatások. **A Vidékfejlesztési Program „normatív jellegű” támogatásait nem lehetséges külön kezelni a nem normatív jellegűektől, sem programirányítási, sem ellenőrzési, sem monitoring szempontból.**

Szintén figyelembe kell venni, hogy az EMVA források kifizető ügynöksége (a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal) a jelenlegi, Strukturális Alapok forrásait kezelő hazai informatikai rendszertől (Egységes Monitoring és Irányítási Rendszer - EMIR) eltérő adatbázis-kezelő rendszert alkalmaz (Integrált Irányítási és Ellenőrzési Rendszer – IIER). Ezek összehangolása rendkívül költséges, bár kétségtelenül hasznos munkafolyamat lesz, különösen akkor, ha más rendszerekkel kompatibilis módon kerül kiépítésre (pl. NAV adatbázis). A rendszerek összehangolása azonban számos előnyt rejt magában mind a kérelmezői (kevesebb adatszolgáltatás szükséges), mind pedig a kérelemkezelői (ellenőrizhetőség) oldalon.

Végrehajthatóság szempontjából problémás lehet a Kormányhatározat 5. pontja, mely szerint a szakmai, pénzügyi irányítási és szabályozási jogköröket olyan módon kell megosztani az IH-k és a

központi koordináció között, hogy az irányító hatóságok kizárólag szakmai irányítási feladatokat lássanak el. Nehezen képzelhető el a szakmai és pénzügyi, vagy a szakmai és szabályozási jogkörök szétválasztása, hacsak a kivitelezésben a központi koordináció nem kizárólag egyfajta jóváhagyó jellegű feladatkört lát majd el. Ebben az esetben viszont szükségesnek látszik az IH-feladatokat eddig egységesen ellátó szakemberek „együtt tartása” az IH-kon belül. A központi koordináció Kormányhatározatnak megfelelő módon történő létrehozása egyfajta „munkaerő-megosztó” hatással jár majd („szakmai” feladatkörrel foglalkozó munkatársak IH-ban történő alkalmazása, „pénzügyi és szabályozási” munkatársak Miniszterelnökség alá szervezése), mely az indokolatlan adminisztráció növelésével, szervezetek közötti hivatalos kommunikáció megsokszorozódásával, a munkafolyamatok lassulásával jár. A központi koordinációnak releváns szakmai tapasztalatokkal nem rendelkező adminisztrációs stábbal való feltöltését szintén el kell kerülni.

Továbbra is fennáll, hogy az EMVA és az Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA) intézményrendszere jelenleg a formálódó uniós jogszabályok értelmezésével, véleményezésével, ennek mentén a hazai szabályozás kialakításával jelentős mértékben le van terhelve. Mindeközben zajlik a 2007-2013-as időszak támogatásainak kezelése. **A jelentős átalakulással, átalakítással járó intézményi változások nagy valószínűséggel csak az ügyfélkör hátrányára, elégedettségi mutatóik csökkenése árán tehetők meg.**

1.5 Az ÚMVP forrásfelhasználásának jelenlegi helyzete

Az elmúlt negyedéves előrehaladást a 2013. augusztus 31-i állapothoz viszonyítva mutatjuk be a legfrissebb, 2013. november 30-i adatok alapján. Az adatok a jelenlegi vidékfejlesztési program forrásaihoz viszonyított értékeket mutatják.

Az összevethetőség és az előrehaladás szemléltetése okán a 2013. január 31. – november 30-i adatokat is feltüntettük az 1A. táblázatban, de a részletes elemzés az utolsó negyedéves adatokra tér ki (1B. táblázat).

1A. TÁBLÁZAT - AZ ÚMVP KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁSI ÉS KIFIZETÉSI ADATAI

TENGE LY	KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS		KIFIZETÉS	
	2013. jan. 31.	2013. nov. 30.	2013. jan. 31.	2013. nov. 30.
I. tengely	96,2%	90,8%	52,7%	63,8%
II. tengely	103,8%	102,0%	64,0%	69,0%
III. tengely	77,7%	87,1%	40,9%	51,7%
IV. tengely	57,6%	86,5%	16,7%	31,5%
I-IV. tengely összesen	92,4%	94,1%	52,9%	62,6%

Forrás: MVH Pénzügyi Igazgatóság

1B. TÁBLÁZAT - AZ ÚMVP KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁSI ÉS KIFIZETÉSI ADATAI

TENGYELY	KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS		KIFIZETÉS	
	2013. aug. 31.	2013. nov. 30.	2013. aug. 31.	2013. nov. 30.
I. tengely	89,5%	90,8%	61,1%	63,8%
II. tengely	101,4%	102,0%	69,0%	69,0%
III. tengely	89,3%	87,1%	48,3%	51,7%
IV. tengely	54,2%	86,5%	28,8%	31,5%
I-IV. tengely összesen	94,6%	94,1%	60,2%	62,6%

Forrás: MVH Pénzügyi Igazgatóság

Kötelezettségvállalások adatai

Magyarország teljesítményének megítélését segíti az az EU tagállamokra vonatkozó kumulatív abszorpciók adat, miszerint 2013. október végéig **a tagállamok a 2007-2013-as időszakra programozott összeg 75,3 %-át fizették ki.**⁸ Ez alapján látható, hogy a források kifizetése tekintetében lemaradásban vagyunk, de a kifizetések – és elviekben a kötelezettségvállalások is – 2015. december 31-ig megtörténhetnek a jelenlegi keret terhére.

Amint azt a Bizottság már jelezte a tagállamok felé, a 2014-2020-as időszakra szóló EMVA rendelet elhúzóódó elfogadása miatt 2014. átmeneti év lesz. Ez azt jelenti, hogy több intézkedés megnyithatóvá válik a jelenlegi feltételek mentén az új keret terhére, amennyiben azt a tagállam indokoltnak tartja. Az erről szóló rendelet végleges elfogadása és hivatalos kihirdetése nem történt még meg, így ennek részletes vizsgálatát jelen keretek között mellőzzük. **Magyarország számára a jelenlegi helyzetet tekintve viszont elsősorban az mutatkozik kihívásként, hogy a rendelkezésre álló kereteket lekösse és kifizesse.** A kifizetésre vonatkozó végső határidő közeledtével azért tűnik ez egyre nagyobb feladatnak, mert a „rosszul” teljesítő intézkedésekről történő forrásátcsoportosításokat az EU Bizottságának is jóvá kell hagynia. **A Bizottság azonban nem fogadja el a forrásátcsoportosítás indokaként kizárólag a pénzügyi felvevőképesség mutatóit** – a tervezés múltbeli hibáira vonatkozó hivatkozásokat pedig egyenesen visszautasítja – hanem elvárja az intézkedések „nem teljesítésének” átfogó elemzését, mélyebb hátterét, amelyet sok esetben nehéz objektív számadatokkal alátámasztani.

A források kihelyezésének felgyorsítására több, az Irányító Hatóság által kezdeményezett intézkedés született, ezek elsősorban a könnyen átfuttatható eszközvásárlásra, vagy normatív jellegű támogatások kifizetésére irányuló jogcímek megnyitását, illetve a kifejezetten forráshiányos jogcímekre való forrásáthelyezést célozzák. Előzőre jó példa a 116/2013. (XII. 12.) VM rendelet megjelenése (Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból egyes jogcímek esetében technológiai berendezések korszerűsítés céljából történő beszerzéséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről) vagy az élelmiszeripari fejlesztéseket elősegítő „mezőgazdasági termékek értéknövelése” intézkedés javára történő forrásátcsoportosítás;

⁸ DG AGRI információi alapján

utóbbira pedig a „fiatal gazdák támogatása”, vagy a „kedvezőtlen adottságú területek támogatása” intézkedésekre folyamatban lévő jelentős forrásátcsoporthozítások.

Az elmúlt negyedévi teljesítményt vizsgálva a következőket állapíthatjuk meg (1.B táblázat).

Az I. tengelyes, jellemzően beruházás-típusú támogatási jogcímek esetében a forráshoz viszonyított kötelezettségvállalási adatok kismértékben, 1,3 százalékkal növekedtek az előző negyedévhez képest.

A II. és III. tengelyek esetében a kötelezettségvállalási adatok tekintetében érdemi változás nem történt, azonban a IV. tengely tekintetében jelentős előrehaladás mutatkozik, amely a Helyi Akciócsoportoknál lévő **LEADER források** pályázati kiírásainak köszönhető. Ez a lekötések tekintetében **32,3%-os előrehaladást** jelent, **amely időarányosan elérhető közelségbe hozta a tengelyen lévő források teljes felhasználását**, illetve ledolgozta a többi tengellyel szembeni tetemes hátrányát. Mivel az EU kifejezetten nagy hangsúlyt fektet a helyi, önrendelkezésem alapuló tervezés és forrásfelhasználás megvalósulására, így ez kimondottan örömdetes teljesítmény.

Az összes kötelezettségvállalás kismértékű, fél százalékos csökkenése azzal magyarázható, hogy a közelmúltban megjelent, nagyobb forrás lekötését jelentő támogatási döntések még nem születtek meg (pl. közel 24 milliárd Ft géptámogatásra kihelyezve, vagy a 2013. novemberében megnyílt turizmus fejlesztését célzó támogatások esetén), ugyanakkor a **visszahulló források megjelenése folyamatos volt**. A negyedév végére, jövő negyedév közepére ez az érték várhatóan másfél-két százalékkal magasabban alakul majd, mint jelenleg.

Kifizetések adatai

A kifizetési adatok minden tengely esetében magasabbak – egy esetben ugyanakkora – az időszak elejéhez képest (2B táblázat). Összességében ugyan nem mutatja a Program a 2A táblázat alapján kalkulált havi 0,9 százalékos előrehaladás értékét (ez most egy hónapra vetítve 0,8 százalék), de az előző negyedévi teljesítményhez képest kismértékű előremozdulást jelent (az előző negyedév hasonló adata: 0,77 százalék).

Az I. tengely esetén a kifizetések előrehaladása 2,7 százalékos, azaz havi átlag 0,9 százalék körüli, kevéssel jobb teljesítményt mutat, mint a Program egészére vonatkozó adat.

A II. tengely esetén a kifizetés adatai nem mutatnak elmozdulást. Ez visszavezethető a már említett okokra, mely szerint ennél a tengelynél a nagyszámú kedvezményezett (agrár-környezetvédelem és kedvezőtlen adottságú területek támogatása jogcímek) évente egyszeri kifizetései nem teszik „lineárisá” a kifizetési adatok előrehaladását; vagyis a kifizetési mutató jelentős emelkedése e jogcímek támogatási összegeinek kifizetésekor mozdul majd jelentősen.

A III. tengely esetében a kifizetési adatok 3,4 százalékkal mutatnak kedvezőbb értéket, ez szintén felülmúlja a Program egészére vonatkozó adatot. A tengelyen belüli forráskihehelyezés felgyorsulása több okra vezethető vissza: az elmúlt időszakban megjelent III. tengelyes jogcímek

kérelmeinek elbírálása lezárult, továbbá a Helyi Akciócsoportok átalakulása szintén véget ért, így kapacitásaikat már a kérelemkezelésre irányíthatták.

A IV. tengely jogcímeinek kifizetései 2,7 százalékos, azaz havi átlag 0,9 százalékos előrehaladást mutatnak, amely valamivel a Program átlaga felett van, de ebben az esetben sokkal fontosabb a még le nem kötött források jelentős elmozdulása. Sajnos a nagyarányú lekötés nem jelenti azt, hogy az innen történő forrásátcsoportosítás lehetőségét nem kell fontolóra vennie az Irányító Hatóságnak. A kérelmek szabályosságának, jogosultságának elbírálása több körben, az IH és az MVH bevonásával zajlik, informális jelzések viszont érkeznek az MVH felől a tekintetben, hogy számos kérelem nem felel meg a kiírás feltételeinek, így elutasítások is nagy számban várhatók.

Amint azt korábbi anyagainkban is jeleztük, teljes forráshelyzet-képet a program zárásakor kapunk, mindaddig pillanatnyi állapot-felvételezésre van lehetőség, amelyet számos korrekciós tényező terhel. A programidőszak vége felé haladva e bizonytalansági tényezők mértéke zsugorodik.

Amennyiben forrásmaradvány mutatkozik egy-egy tengely kereteit illetően, azt egyrészt a relatív gyorsan kivitelezhető, jellemzően eszközbeszerzésre irányuló kiírásokkal még 2015-ben is lehet kezelni, másrészt a maradványforrások átcsoportosíthatók azon intézkedésekre, amelyek abszorpciós kapacitása már bizonyított (pl. fiatal gazdálkodók támogatása) és az Európai Unió Mező gazdasági Főigazgatósága is egyetért az átcsoportosítási szándékkal, fejlesztési iránnyal.

2. Elemzés

2.1 A 2014-2020 időszak hazai vidékfejlesztési program finanszírozása, egyéb operatív programokhoz történő lehetséges kapcsolódása

A Vidékfejlesztési Program (2014-2020) finanszírozási kérdései

Az Európai Bizottság által Magyarország számára az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) megállapított keretösszeg folyó áron 3,4553 milliárd EUR a 2014-2020 közötti időszakra, **amely 351 millió EUR-ral kevesebb**, mint amennyi uniós agrár-vidékfejlesztési forrás 2007-2013-ban rendelkezésre állt (3,8058 milliárd EUR). Annak érdekében, hogy az **összes forrás** csökkenését a lehetőségekhez képest minimalizáljuk, a vidékfejlesztési támogatások esetében Magyarország elfogadta, hogy az EU által megadott forráskeret a teljes, Magyarországra jutó EMVA eszközök 75 százalékát jelenti, melyet még 25 százalékos hazai pénzügyi forrással egészíthetünk ki.

A pénzügyi megállapodás magyar szempontból legfontosabb elemeiről a Külügyminisztérium által 2013. február 12-én a Kormány számára készített és tudomásul vett tájékoztató is rögzíti azt a tényt, hogy alapvető és a kormányzati törekvéseinkkel összhangban álló eredmény volt a tárgyalásokon a vidékfejlesztés uniós társfinanszírozási rátájának 75 százalékon való megőrzése.

A Többéves Pénzügyi Keret (MFF) megállapodásban rögzített finanszírozási arányok mentén, a kormányzati ütemtervnek megfelelően megkezdődött a következő pénzügyi periódus vidékfejlesztési tervének kidolgozása. A tervezés során a felelős irányító hatóság arra törekszik, hogy a többi operatív program forrásaiból együttműködések kidolgozásával, vagy egyes – eddig vidékfejlesztési forrásokból finanszírozott – területek finanszírozásába való bevonásával (lásd később) a forrásvesztés legalább egy részét pótolja a vidékfejlesztés javára.

A hivatkozott februári megállapodáshoz képest változást jelent, hogy a 2013. szept. 23-i Mezőgazdasági és Halászati Miniszterek Tanácsának ülésén előzetes bejelentés nélkül, csomagban, más javaslatok mellett szavazásra bocsátották az Európai Parlament 75 százalék helyett 85 százalékos maximális uniós vidékfejlesztési társfinanszírozásra vonatkozó javaslatát. Magyarország a módosító csomag egyéb elemeit ugyan el tudta fogadni – mivel azok illeszkedtek a februári MFF megállapodáshoz – azonban a vidékfejlesztési társfinanszírozás megemelésére tett javaslat miatt tartózkodott.

Ennek egyik oka, hogy amennyiben a megállapodásban rögzített, fix összegű vidékfejlesztési keret már nem 75 százalékot, hanem 85 százalékot jelent és ehhez már csak 15 százalék nemzeti forrást társít Magyarország, akkor a lecsökkent pénzügyi eszközökkel a már folyó programozásban rögzített fejlesztési célok nem lesznek megvalósíthatóak.

A Nemzetgazdasági Minisztérium 2013. októberében kérte a Vidékfejlesztési Minisztériumot, hogy a vidékfejlesztési források tervezésénél is – az új megállapodás által lehetővé tett – maximális 85 százalékos uniós társfinanszírozási arányt alkalmazza a hazai költségvetési források tehermentesítése céljából.

Fontos hangsúlyozni, hogy Magyarország nem köteles a 85 százalékos uniós társfinanszírozási arányt alkalmazni, továbbra is lehetőség van a 75 százalékos – vagy a költségvetés finanszírozási képességétől függően – bármilyen más 85 százalék alatti arány alkalmazására. Ez természetesen jobban terheli a hazai költségvetést, ugyanakkor nagyobb forráskihelyezést, ezáltal jelentősebb gazdaságfejlesztést tesz lehetővé. Ez adók, és a gazdaságfejlesztés egyéb vonzatai miatt már rövid távon is kompenzálhatná a magasabb költségvetési kiadásokat.

A 85 százalékos uniós társfinanszírozási arány a 2014-2020 között rendelkezésre álló agrár-vidékfejlesztési források csökkenését jelenti. Ez az Unió általi csökkentésen is túlmutató forrásvesztést eredményez abban az ágazatban, amely az előzőekben bemutatottak szerint legnagyobb mértékben járult hozzá a külkereskedelmi egyenlegünk pozitívumához és a vidéki lakosság részére leginkább kézzelfogható támogatási formákat jelenti.

A Vidékfejlesztési Program kerete a 2014-2020-as időszakban 25 százalék nemzeti társfinanszírozással számolva 4,607 milliárd EUR lenne; 15 százalék nemzeti társfinanszírozás mellett viszont 4,065 milliárd EUR-ra csökkenne. A különbség 542 millió EUR, ami összességében **160 milliárd forintos, vagyis évente mintegy 23 milliárd forinttal csökkentett vidékfejlesztési költségvetést eredményezne.**

Ha mindehhez hozzávesszük a magyar vidékfejlesztési források eredeti, uniós pénzügyi megállapodás (MFF) miatti csökkenését is, akkor a 2007-2013-as időszakhoz képest a vidékfejlesztésre fordítható források összesen 893 millió EUR-tal csökkennének.

Egyéb operatív programokkal való lehetséges kapcsolódási pontok

A Vidékfejlesztési Program (VP) tervezése kapcsán kiemelt figyelmet kell fordítani a Strukturális Alapokkal, valamint az általuk finanszírozott operatív programokkal való szinergiára és komplementaritásra. Ez különösen abból a szempontból bír nagy jelentőséggel, hogy az EMVA forrásai a 2014-2020-as időszakban az előző programozási ciklushoz képest folyó áron számolva a bemutatott módon csökkentek és csökkenhetnek, így több területen jogos igény a társprogramok szerepvállalása a vidéki területek fejlesztése érdekében.

Az alábbiakban vázolt együttműködési területek döntő része csak tervezői szinten került lefektetésre, felsővezetői megállapodások a legtöbb esetben még nem születtek. Az együttműködéseknek a Partnerségi Megállapodásban is szerepelniük kell ahhoz, hogy az egyes operatív programokban is feltüntethetők legyenek. Az együttműködési lehetőségeket az alábbiakban mutatjuk be.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP – VP együttműködés jelenlegi állása

Főszabály szerint a VP támogatja a mezőgazdasági tevékenységek (növénytermesztés, állattenyésztés, erdészet, halászat és akvakultúra) fejlesztését.

A VP finanszírozza az Európai Unió működéséről szóló szerződés I. számú mellékletében felsorolt termékek feldolgozására (úgynevezett Annex I. termék) irányuló beruházásokat, amelyek eredményeként szintén az Annex I.-ben foglalt élelmiszer vagy haszonállat eledel célú termék jön létre. A VP finanszírozza a mezőgazdasági vállalkozások (árbevételük több mint 50%-a mezőgazdaságból származik) élelmiszer-feldolgozási tevékenységre irányuló beruházását értékhatártól függetlenül; azonban a nem mezőgazdasági jellegű vállalkozások élelmiszer-feldolgozásra irányuló tevékenységének támogatása csak 500 millió Ft támogatási összeghatárig kerül finanszírozásra a Vidékfejlesztési Programból.

A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) támogatja az élelmiszeripari ágazat versenyképességének fejlesztését és finanszírozza az Annex I-ben foglalt termékek élelmiszeripari üzemi egyedi beruházásokat 500 millió Ft fölött, valamint a non-Annex élelmiszeripari üzemi beruházásokat (például pálinkagyártó üzemek támogatása).

Ezen túlmenően bizonyos horizontális tématerületeken (pl. üzleti környezet, kutatás-fejlesztés-innováció (K+F+I), IKT, pénzügyi eszközök stb.) a GINOP általánosságban támogatja a vállalkozások fejlesztését, kivéve néhány kisebb léptékű, a VP-ben támogatásra kerülő tématerületet.

Ez utóbbiak közé tartozó turizmus kapcsán a VP várhatóan a kisebb léptékű (maximum 30 millió Ft támogatási igényű), kifejezetten vidék specifikus turizmusformák (pl. falusi és agroturisztikai, vadászati, erdei- és horgász turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások) fejlesztését támogatja, így ezen a területen lehatárolásra várhatóan nem lesz szükség, mivel egyéb turisztikai célú fejlesztések a GINOP forrásaiból valósulhatnak meg.

A fentiekén túl várhatóan a VP finanszírozza a kizárólag iskolarendszeren kívüli képzéseket, valamint a vállalkozásoknak a K+F kapacitásokkal való célorientált együttműködési és gyakorlati felhasználásra koncentráló projektjeit – az Európai Innovációs Partnerség-típusú, gazdaságorientált innovációs együttműködési fejlesztési projekteket.

GINOP finanszíroz viszont minden egyéb K+F tevékenységet, egyeztetés szerint agrártevékenységre is, szektor-semlegesén (pl. kutatóintézetek). Az agrár-kutatóintézetek esetében jelenleg ez még kérdéses, a DG REGIO álláspontjától függ.

A mikro-vállalkozások tekintetében VP csak a mezőgazdasági tevékenységet folytató mikro-vállalkozásokat támogatja, valamint ezek diverzifikációra irányuló tevékenységét. Az egyéb ágazatban működő mikro-vállalkozásokat általánosan a GINOP finanszírozza majd.

A társadalmi/szociális gazdaságot általánosan a GINOP forrásai támogatják. **Tekintettel arra, hogy a szociális vállalkozások jelentős része agrártevékenységet folytat, fontos, hogy a GINOP**

támogatás az agrártevékenységet folytató vállalkozásokra, szociális szövetkezetekre is kiterjedjen. Mivel azonban kormánydöntés szerint a VP-nek a szociális szövetkezeteket is támogatnia kell, biztosítani szükséges, hogy **a vidéki gazdaság fejlesztésére irányuló intézkedésekben a társadalmi vállalkozások, mint kedvezményezettek, valamint a társadalmi gazdaság, mint tevékenység elhelyezésre kerüljön** (eszköztámogatás, agrár-szaktanácsadás, üzemvezetési szolgáltatások által).

Informatikai és kommunikációs (IKT) fejlesztések esetén a VP az Integrált Községi Szolgáltató Terekhez kapcsolódó info-kommunikációs fejlesztéseket, valamint az agrárvállalkozások mezőgazdasági üzemi fejlesztések részeként megvalósuló informatikai fejlesztéseit tervezi támogatni.

Az Emberi Erőforrás Operatív Program „Jó állam” prioritásában megjelenik az agrár-szakigazgatás fejlesztése, ennek informatikai fejlesztési „lába” a GINOP IKT prioritásában szerepel majd (tervezői szintű megállapodások alapján).

A VP esetében vizsgálat alatt áll az önálló pénzügyi eszközrendszer alkalmazásának lehetősége, de emellett **fontos, hogy a GINOP pénzügyi eszközei az élelmiszeripari vállalkozások számára is elérhetőek legyenek.** Az eddigi megállapodások szerint a GINOP nyitott az élelmiszeripari szereplők ilyen jellegű támogatására, de az egyeztetések még folyamatban vannak.

Terület- és településfejlesztési OP – VP együttműködés jelenlegi állása

A VP tartalmaz egy úgynevezett „Rövid ellátási lánc” tematikus alprogramot, amely a termelőket és a piacra jutásuk szervezőit támogatja (együttműködés kialakítása, képzés, szaktanácsadás, mentorálás, promóció, minőségi rendszer, és értékesítéshez kapcsolódó eszközberuházások, közösségi marketing eszközök és csatornák hálózatának kialakítása, önellenőrzési rendszer, élelmiszerlánc-biztonság). Ez az alprogram csak élelmiszer termékekre vonatkozik.

Csatlakozó lehetséges TOP támogatási területek: nem élelmiszer jellegű helyi termékek; azok értékesítésének, piacra jutásának infrastruktúra-jellegű támogatása, valamint városokban, közösségi (közintézményi) konyhák fejlesztése élelmiszer-termék előállításra való alkalmassá tétele. Ezekről a tématerületekről még szakértői szintű egyeztetések folynak.

Szintén kérdéses a kifejezetten hátrányos helyzetű területeken lévő, rossz állapotú 4-5 számjegyű összekötő utak fejlesztésének finanszírozása. A DG REGIO álláspontja szerint ezek az utak célzottan, a helyi stratégiákban való megjelenés mentén (megyei fejlesztési tervek) támogathatók. Ez rendkívül fontos fejlesztési terület az elmaradott térségek esetében, hiszen minden egyéb funkciót (szociális ellátás és munkalehetőségek elérhetősége, stb.) befolyásol az adott területen élők mobilitása, mobilizálhatósága.

Közlekedés és Energiahatékonyság OP-VP együttműködés jelenlegi állása

Az eddigi egyeztetések alapján a VP mezőgazdasági/erdészeti alapanyagot biztosít a megújuló energiatermeléshez, közösségi, helyi megújuló (biomassza alapú) energiatermelés és ellátás céljára; mezőgazdasági, élelmiszeripari üzemek épületenergetikai fejlesztéseire (úgynevezett „on-farm” energetikai beruházások).

Szintén a KEHOP forrásaiból valósulnának meg az általános vízgazdálkodási beruházások (öntözővíz eljuttatása a tábla széléig), míg a VP a meglévő öntözőkapacitások hasznosítása, öntözés- és vízfelhasználás hatékonyságának javítása területén nyújtana támogatást.

A KEHOP rendkívül szűkös és determinációval terhelt forrásai miatt a felsorolt fejlesztési lehetőségek egyeztetés alatt állnak. Látni kell azonban, hogy pl. az öntözőrendszerek hálózatos és egymásra épülő struktúrája miatt a KEHOP-ból esetlegesen kiszoruló fejlesztések a VP fejlesztések létjogosultságát kérdőjelezhetik meg.

2.2 Mezőgazdasági beruházások alakulása⁹

A beruházások eredményességét, gazdaságosságát rendkívül sok kockázatot jelentő tényező befolyásolja. Ez különösen a mezőgazdasági beruházásokra jellemző, ahol számos körülményt a gazdálkodók, beruházók nem, vagy csak korlátozottan képesek befolyásolni (pl. időjárási körülmények, támogatáspolitikai alakulása, nemzetközi piaci hatások). Ennek – és a 2012-ben tapasztalt minimális szintű beruházási visszaesés – ellenére a mezőgazdaság láthatóan kezd kilábalni a válságból; ugyanakkor egyfajta természetes hullámvész a mezőgazdaság említett kitettségének köszönhetően a következő időszakban is természetesnek tekinthető.

A nemzetgazdaság beruházásai 2012-ben folyó áron meghaladták¹⁰ a 4 167 milliárd forintot, mely a 2011-es évhez képest 5,2 százalékos visszaesést jelent. A nemzetgazdasági beruházások mintegy felét, 51,4 százalékát az építési, 47,0 százalékát pedig a gépberuházások adták. Az előbbi volumene 10,6 százalékkal csökkent, míg az gépberuházásoké 1,8 százalékkal nőtt.

A mezőgazdasági beruházások volumene 2012-ben az előző évi növekedéssel ellentétben **1,9 százalékkal csökkent**. A csökkenés azonban elmaradt a nemzetgazdasági beruházások volumenének mérséklődésétől. A nemzetgazdasági ágazatok volumenindexe 5,2 százalékkal csökkent az előző évhez viszonyítva. Ennek köszönhetően a mezőgazdaság részesedése a nemzetgazdaság beruházásaiból a 2011. évi 5,6 százalékról 2012-ben 5,8 százalékra emelkedett. A beruházások visszaesése részben a beruházási támogatások mérséklődésével, részben a szigorodó hitelfeltételekkel magyarázható. A tavalyi évben az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében 230,8 milliárd Ft került felhasználásra, melyből I. tengelyen agrárberuházásokra 80 Mrd Ft-ot fizettek ki. Legfőképp a kertészet korszerűsítése, állattartó

⁹ http://www.lizingszovetseg.hu/content/_common/attachments/file15.pdf

¹⁰ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qb001c.html

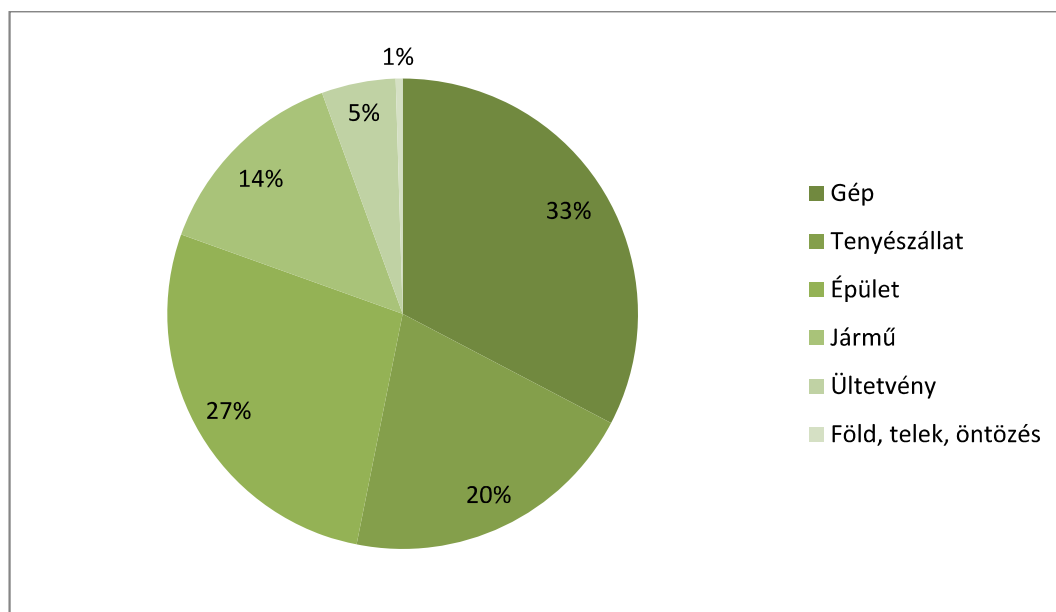
telepek korszerűsítése, fiatal gazdák induló támogatása, mezőgazdasági termékek értéknövelése jogcímen került fejlesztési forrás az ágazatba.

Az előző évekhez hasonlóan a beruházások közel harmadát a gépberuházások, mintegy negyedét az épület beruházások, ötödét pedig a tenyészállat beruházások adták. A járműberuházások részesedése szintén jelentős volt, azonban az ültetvény, illetve föld, telek, öntözés kategóriáké továbbra is csak szerény részt képvisel.

A járműberuházások kivételével minden kategória volumene visszaesett 2012-ben. Ennek mértéke csak az ültetvények és az épületek esetében volt jelentős, a többi beruházás volumene kis mértékben csökkent. Az ültetvény beruházások 2010-ben közel másfélszeresére nőttek, a gazdák valószínűleg előrehozták beruházásaikat, az épület és tenyészállat beruházások pedig 2011-ben nőttek jelentősen, így **a 2012. évi csökkenés nem lesz jelentős hatással a mezőgazdaság termelőkapacitására.**

A járműberuházások volumene több mint egyharmaddal bővült, ezen belül az import és a hazai járművek iránti kereslet is élénkült. Ennek hátterében elsősorban a traktor- és a kombájnvásárlások állhatnak.

4. ÁBRA: A MEZŐGAZDASÁGI BERUHÁZÁSOK MEGOSZLÁSA (%)

Forrás: KSH

A mezőgazdaság beruházásai több mint egyharmaddal (36,3 százalék) bővültek 2013. III. negyedévében, elsősorban a gépbeszerzéseknek és a tárolók építésének köszönhetően. **Az első három negyedévben az ágazat beruházásainak értéke 186 milliárd forint volt,** volumene pedig 15,3 százalékkal haladta meg 2012 azonos időszakának szintjét. **A mezőgazdaság részesedése a nemzetgazdaság beruházásaiból 2013 első három negyedévében 6,6 százalékra nőtt** a 2012 azonos időszakában mért 5,8 százalékról. A beruházások alakulására kedvezően hatott az agrár-vidékfejlesztési támogatások növekedése, a kedvező terméskilátások, a jegybanki alapkamat

csökkenésének hatására mérséklődő vállalati hitelkamatok, illetve a Magyar Nemzeti Bank (MNB) Növekedési Hitelprogramja is.

A Lízingszövetség adatai¹¹ alapján 2012-ben jelentősen, 42 százalékkal, 34,6 Mrd Ft-ra nőtt az új szerződések értéke, mellyel egyidejűleg 11 százalékkal emelkedett a szerződések száma is, így elérte a 2 461 darabot. A szerződések többsége pénzügyi lízing formájában valósult meg, mely elsősorban hitelek arányának csökkenése, valamint a 2012. évi agrár-beruházási támogatás mérséklődésével lehet magyarázni. A termelők egyre nagyobb lehetőséget látnak a tartós bérletben. Az év első felében folytatódott a kedvező tendencia, hiszen a mezőgazdasági gépfiranszírozás 32 százalékkal bővült. Ez mintegy 14,4 Mrd Ft kihelyezést és 850 szerződést jelentett.

A vállalati hitelállomány értékvesztéssel való fedezettsége és az ágazati csődráta¹²

Az MNB novemberben jelentette meg a pénzügyi stabilitásról szóló összefoglalóját¹³, mely a mezőgazdaság szempontjából kedvező folyamatokat tükröz. A vállalatok hitelállományának fedezettsége alapvetően a működő társas vállalkozások nem teljesítő hitelei miatt bekövetkezett értékvesztésre elhatárolt hányad. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb az adott ágazat hiteleinek kockázata.

Értéke a mezőgazdaságban a többi ágazathoz viszonyítva kifejezetten kedvező, egyedül a szállítás, raktározás, posta és távközlés ágazat hitelfedezettsége mutat kiegyensúlyozottabb képet. A mezőgazdaság esetében a mutató 2008-tól növekvő tendenciát mutatott, mely 2012-ben megállt, 2011-ről a tavalyi évre némi csökkenés volt megfigyelhető. Az ez év júniusában mért mutató azonban az egy évvel azelőtti 6,1 százalékról 6,8 százalékra kúszott fel. A többi ágazat esetében a növekvő tendencia 2012-ben és 2013 első felében tovább folytatódott, így a szálláshely, vendéglátásban 6 százalékpontot emelkedve 16,6 százalékot ért el júniusban, az építőiparban 4 százalékpontot, mely 21,4 százalékos értéket eredményezett.

A hitelállomány értékvesztéssel való fedezettsége mutató mellett az ágazati csődráta is kedvezően alakult a mezőgazdaság tekintetében. A csődráta alapvetően a csődeljárás alatt lévő és az egy évvel korábban működő társas vállalkozások százalékos arányát fejezi ki. A hitelállomány értékvesztéssel való fedezettsége mutató mellett az ágazati csődráta is jól tükrözi egy ágazat pénzügyi stabilitását. A mezőgazdasági vállalkozások esetén 2009 előtt 3 százalék alatti volt a mutató értéke, mely 2011-ben ismét stabilan 3 százalék alatti értéket mutatott. A növekedés 2012 II. negyedében indult meg, 3,1 százalékról, mely 2013 I. negyedéig egészen 3,6 százalékig emelkedett. Kedvező azonban, hogy ez év II. negyedében a mutató 0,2 százalékpontot csökkenve 3,4 százalékra mérséklődött. Fentieket figyelembe véve a mezőgazdaság a legmegbízhatóbb adósok és stabil ágazatok közé tartozik. Az ágazati csődráta a legtöbb ágazat esetében 4,5 százalék körüli értéket mutat.

¹¹ http://www.lizingszovetseg.hu/content/_common/attachments/sajtotaj130228.pdf

¹² http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/mnbhu_stabil/mnbhu_stab_jel_201311

¹³ http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/mnbhu_stabil/mnbhu_stab_jel_201311